

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____ д.е.н., професор

_____ Кузнєцова Л.В

“ ____ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності фінанси та кредит
за темою:

**ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В
УКРАЇНІ**

Виконавець

студентка факультету ЦЗФН

Горпинюк Альона Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

д.е.н., професор

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

Рябініна Людмила Миколаївна

_____ (прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2017

АНОТАЦІЯ

випускної роботи освітнього ступеня бакалавра

Горпинюк Альони Володимирівни

ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2017 рік

Випускна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглядаються теоретичні основи організації банківського кредитування малого та середнього бізнесу та оцінка стану та організації кредитування сектору МСБ в Україні.

В першому розділі дипломної роботи, було з'ясовано сутність таких економічних термінів, як «кредит» та «кредитування», і наведено основні принципи та схему організації останнього. Також, було досліджено характеристику малого та середнього бізнесу та зарубіжний досвід кредитування сектору МСБ.

В другому розділі проаналізовано стан та організацію кредитування малого та середнього бізнесу в Україні за останні 5 років, та сучасні програми кредитування сектору МСБ.

На основі розглянутого матеріалу в третьому розділі було розроблено рекомендації щодо посилення кредитування малого та середнього бізнесу, а також наданий прогноз, щодо подальших перспектив розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Дипломна робота має вагоме практичне значення полягає в удосконаленні банківського кредитування підприємств малого та середнього бізнесу, а також покращенні стану останнього. Призначена для людей працюючих в фінансово-економічних сферах.

Ключові слова:

стан, кредитування, малий та середній бізнес

ANNOTATION

Master of Education Bachelor's degree

Horpyniuk Alona Vladimirovna

ORGANIZATION OF FINANCING SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE

Odessa National University of Economics

c. Odessa, 2017

Graduate work is divided into three sections.

The work deals with the theoretical basis for the organization of bank lending to SMB and assessment organizations and SMB lending in Ukraine.

In the first section of the graduate work was defined the essence of such economic terms as "credit" and "lending" and the basic principles and scheme of lending. Also, it was investigated characteristics of SMB and foreign experience lending of SMB.

The second section analyzes the status and organization of lending to small and medium business in Ukraine over the past 5 years, and advanced programs lending of SMB.

Based on the materials in the third section was developed recommendations to strengthen lending to small and medium businesses, and given the prediction about the future prospects of small and medium business in Ukraine.

Graduate work has significant practical importance is to improve bank lending to small and medium businesses, as well as improvement of the latter. Designed for people working in the financial and economic sectors

Keywords:

state, lending, small and medium business

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Сутність банківського кредитування як процесу надання і повернення позичок та принципи його організації.....	6
1.2. Характеристика малого та середнього бізнесу в Україні.....	12
1.3. Зарубіжний досвід кредитування малого та середнього бізнесу.....	17
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	24
2.1. Аналіз стану малого та середнього бізнесу в Україні у 2010-2016 рр.....	24
2.2. Аналіз організації кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в 2010-2016 рр.....	31
2.3. Оцінка організації кредитування малого та середнього бізнесу в Україні на 2016-2026 рр.....	36
Висновки до другого розділу	42
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ПОСИЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	44
3.1. Шляхи вдосконалення кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.....	44
3.2. Подальші перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні....	50
Висновки до третього розділу.....	53
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день, малий і середній бізнес (далі — МСБ) має дуже важливе значення у розвитку економіки всіх країн. Адже, він являється потужним механізмом структурної перебудови економіки, є джерелом матеріальних та духовних благ, прискорює науково-технічний прогрес. Що в свою чергу позитивно впливає на формування здорової ринкової конкуренції, наслідком якої є висока якість товарів і послуг, саме воно сприяє вирішенню цілої низки соціальних проблем. У стані державного дефолту, з величезним зовнішнім боргом, високою інфляцією та безробіттям, економіка України як ніколи потребує ефективних механізмів, які б з мінімальними капітальними витратами змогли врятувати економіку від повного краху. Саме таким механізмом є малий та середній бізнес. Тому дослідження сектору МСБ, а також всіх факторів, які перешкоджають його розвитку в Україні, обумовили актуальність теми дослідження.

Мета дослідження. Обґрунтувати теоретичні засади організації банківського кредитування малого та середнього бізнесу, проаналізувати стан малого та середнього бізнесу за останні 5 років, виявити основні проблеми сектору МСБ та організації банківського кредитування останнього, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні основи організації банківського кредитування МСБ;
- зробити аналіз зарубіжного досвіду кредитування МСБ;
- проаналізувати загальний стан МСБ в Україні та його внутрішню структуру;
- зробити аналіз діючої системи банківського кредитування МСБ, а також виявити її основні проблеми та недоліки;
- розробити напрямки активізації кредитування МСБ банками України;
- прогнозувати подальші перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є сфера економічних відносин, що виникають між кредиторами і позичальниками – банками та суб'єктами малого та середнього

бізнесу з приводу перерозподілу вартості на умовах повернення і платності для забезпечення розширеного відтворення і споживання.

Предметом дослідження є діяльність банківських установ, спрямована на кредитування малого та середнього бізнесу з метою забезпечення їх тимчасових потреб у грошових ресурсах.

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: аналіз, синтез, абстрагування; емпіричні методи: спостереження, прогнозування.

Інформаційна база роботи. Статистичну основу дослідження складають Закони України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ, інформація державної служби статистики України, Податкового та Господарського кодексу, наукові статті та інші публіцистичні видання. Теоретичну базу дослідження складають підручники, навчальні посібники, науково-дослідні статті, тематичні збірники, довідники, законодавчі документи та офіційні сайти НБУ.

Висновки до третього розділу

В даному розділі було з'ясовано, що основним шляхом до вдосконалення кредитування сектору МСБ є мінімізування ризиків його кредитування. Дослідження показали, що ризики виникають, перш за все, на фоні недосконалої законодавчої бази, податкової політики, організації банківського кредитування та недостатньої підтримки з боку держави.

Значна увага, в даному розділі, приділена аналізу недоліків організації податкової політики країни, як основному фактору, що стає перешкодою для покращення фінансового стану сектору МСБ. Зокрема, було проаналізовано та надано оцінку останніх змін до Податкового кодексу України.

В розділі зроблено висновок, що банківське кредитування малого та середнього бізнесу потребує кардинальних змін, зокрема, це стосується відсоткової політики, термінів кредитування та потребує в банківських уставах, які б спеціалізувались виключно на кредитуванні сектору МСБ.

Проаналізовано позицію України в рейтингу легкості ведення бізнесу в 2007, 2015 та 2016 рр. Виявлено позитивну динаміку майже всіх досліджуваних в роботі показників, окрім вирішення проблем неплатоспроможності та кредитування.

Узагальнюючи все вище сказане, можна зробити висновок, що український бізнес, зокрема малий та середній, на даному етапі знаходиться в умовах виживання. І допоки буде діяти модель сировинної економіки, жорстка податкова політика та існуватиме конфлікт інтересів, говорити про перспективи розвитку сектору МСБ ми не можемо. Українська влада, сьогодні запровадила ряд реформ та поправок в законодавстві та податковій політиці, проте, в процесі виконання дипломної роботи, було з'ясовано, що ці поправки та реформи, мають ряд значних недоліків, які зведуть їх ефективність до нуля. Запропоновані рекомендації, а також розглянутий досвід розвинених країн, на нашу думку допоможуть підвищити якість сектору МСБ та ефективність банківського кредитування даного виду підприємницької діяльності. Проте, очікувати покращення стану в короткий період, на нашу думку, не варто, адже цей процес є довготривалим та потребує серйозних корективів як на законодавчому рівні, так і в банківських підходах кредитування сектору МСБ.

ВИСНОВКИ

Аналіз характеристик малого та середнього бізнесу України показав, що критерії Господарського кодексу України, Фіскальної Служби України та Державної служби статистики України, що відносять підприємства до малих та середніх, не співпадають. Тому, на нашу думку, необхідно створити єдині критерії віднесення суб'єктів господарювання до відповідної групи. Це допоможе більш ефективно аналізувати всі фінансові показники суб'єктів господарювання, використовуючи дані всіх інстанцій.

Дослідження організації кредитування малого та середнього бізнесу в Україні дозволило зробити ряд висновків:

1. Головною перешкодою для видачі позик сектору МСБ є значний ризик кредитування останнього. Дослідження показали, що проблеми які стримують розвиток кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу виникають з обох сторін, тобто як у кредиторів, так і в позичальників.

Комплекс заходів, пов'язаний з подоланням проблем малих та середніх підприємств, є переліком заходів для покращення його фінансового стану, досягнення стабільності та подальшого розвитку.

На нашу думку, серед таких є:

- зниження рівня податкового навантаження на сектор МСБ;
- створення державних програм, які б компенсували відсоткові ставки за позичками комерційних банків для сектору МСБ, а також страхували можливі фінансові ризики МСБ;
- створення освітніх програм, які підвищують кваліфікацію суб'єктів господарювання, та в цілому забезпечують якість бізнес-процесів.

Для вдосконалення кредитування сектору МСБ, в роботі запропоновано впровадити наступні заходи в банківському секторі:

- а) розробити пільгові умови кредитування, зокрема як для розвитку вже існуючого малого та середнього бізнесу, так і для відкриття нових підприємств.
- б) створити спеціалізовані фінансово-кредитні установи, в т.ч. банківські, що спеціалізувались би виключно на кредитуванні сектору МСБ;

в) розвиток середньо - та довготермінового кредитування малого та середнього бізнесу.

2. В процесі проведеного дослідження було також з'ясовано, що реалізація вище перелічених рекомендацій можлива лише при забезпеченні відповідних правових умов, та підтримки державою сектору МСБ. Зокрема, на законодавчому рівні необхідна реалізація:

- норматив, що захищатимуть інтереси кредиторів;
- вдосконалення податкової політики, зокрема її орієнтація на сектор МСБ.

Міжнародний досвід показує, що гарантійні фонди створюються за участі органів влади та банків, що кредитують малий та середній бізнес. На нашу думку, в Україні для впровадження державної політики підтримки розвитку малого та середнього підприємництва необхідне використання іноземного досвіду. Зокрема це стосується запровадження схем гарантування кредитів, дієвих фондів фінансування сектору МСБ та страхування ризиків пов'язаних з його кредитування.

Вирішення існуючих проблем розвитку малого та середнього підприємництва в Україні та створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики, та банківського сектору, тому є довготривалими.

Також, було з'ясовано, що реалізацію запропонованих рекомендацій стримує конфлікт інтересів органів влади, неефективна направленість економіки та в цілому не визнання ролі малого та середнього бізнесу в стимулюванні розвитку економіки. І тому, поки існуватимуть вище перелічені фактори, говорити про подальші перспективи розвитку середнього та малого бізнесу ми не можемо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

37. АБ «Ощад Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oschadbank.ua – офіційний сайт Ощадбанку.
38. АБ «Райфайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://msb.aval.ua> – офіційний сайт Райфайзен банку Аваль.
40. АБ «УКРГАЗБАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrgasbank.com. – офіційний сайт Укргазбанку.
4. Банківська енциклопедія [Текст] / [ред. С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова]; – К. :Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. – 504 с.
17. Бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.damu.kz>. - АТ «Фонд розвитку підприємництва «Даму».
7. Бобров. В.Я. Основи ринкової економіки і підприємництва: Підручник [Текст] / Бобров В.Я. – К.: Знання 2003. - 519с.
15. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс] : Закон України, Затверджений Верховною Радою України від 16.01.2003 № 436-IV. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
47. Д. Малюська. Довго, дорого, неефективно: процедура банкрутства в сучасних реаліях України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua> – сайт бізнес новин.
26. Діяльність суб'єктів господарювання: Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. – офіційний сайт Державної служби України
25. Звіт за результатами огляду діяльності МСБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ec.europa.eu/eurostat – офіційний сайт Статистичної служби Європейського союзу.
2. Зелена книга політики підтримки підприємництва внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://msb.enarod.org>.

28. «Про Національний банк України» [Електронний ресурс] : Закон України, Затверджений Верховною Радою України від 20.05.1999 № 679-XIV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
34. Калініченко Л.Л. Кредитування підприємництва як форма фінансової підтримки. [Текст]/ Л.Л. Калініченко// Проблеми економіки. – 2015– № 3– С. 194-196.
33. Колодізєв О.М. Гроші і Кредит : Підручник [Текст] / [ред. О.М. Колодізєв, О. Р. Яременко]; – Х.: ВД "Інжек", 2006. - 156 с.
35. Кредит під заставу депозиту: шукаємо вигідний варіант [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankchart.com.ua> - Bankchart – рейтинги банківських послуг.
44. Кредитування за програмою ЄБРР для малих та середніх підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vlasnasprava.info>. – фінансовий форум.
13. Леусенко М.І. Системний підхід до управління кредитним обслуговуванням клієнтів банку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua> – офіційний сайт ХНЕУ, 2013.
14. Лисенок О.В. Формування стратегії та політики управління кредитними операціями банків. [Текст] / О.В. Лисенок // Вісник ЖДТУ.– 2016 – № 1 – С. 185-189.
19. Макроеконом [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.macro-econom.ru> – сайт бізнес новин.
22. Малий бізнес по-японськи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.openbusiness.ru>. – портал бізнес планів
23. Малий бізнес: зарубіжний досвід. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.remzavod.biz/ru> – сайт бізнес новин
12. Мороз А.М. Банківські операції: Підручник [Текст] / [ред. Мороз А.М., М.І. Савлук, М.Ф.Пуховкіна]; – К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.
46. Н. Рудник. Міжнародне кредитування ЄБРР як джерело фінансування розвитку підприємств України. [Текст]/Н.Рудник//Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016– № 2– С. 110-115.

31. Овердрафт. Що це і що в ньому поганого? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rozuka.in.ua> - Все про кредити – про що не говорять банки – сайт присвячений детальному аналізу сфери кредитування.
21. Ольвінська Ю. О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. [Текст] / Ю. О. Ольвінська // Державне управління. Удосконалення та розвиток. – 2016 – № 2 – С. 22-24.
30. Опитування про умови кредитування: Аналітичний звіт І квартал 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>. – офіційний сайт Національного Банку України.
1. Особливості кредитування мікробізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aub.com.ua>. - офіційний сайт Асоціації українських банків.
29. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>
39. ПАТ «Креді Агріколь Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://credit-agricole.ua> – офіційний сайт банку Креді Агріколь.
42. ПАТ «КРЕДОБАНК» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kredobank.com.ua> – офіційний сайт Кредобанку.
43. ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru/> – офіційний сайт Приватбанку.
41. ПАТ «УкрСиббанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrsibbank.com/ru/> – офіційний сайт УкрСиббанку.
48. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України, затверджений Верховною Радою України від від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
24. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua – офіційний сайт Державної служби статистики України.
11. Принципи кредитування підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finalearn.com> – сайт фінансової аналітики.

3. «Про банки та банківську діяльність» [Електронний ресурс]: Закон України, затверджений Верховною Радою України від від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
45. Програми підтримки бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://invest.ucci.org.ua> – інвестиційний портал.
36. Романишин О.В. Інноваційні інструменти кредитного ринку як джерело формування позиченого капіталу підприємств в Україні. [Текст]/ О. В. Романишин //Інвестиції: практика та досвід – 2015– № 15– С. 51-55.
6. Рябініна Л.М. Гроші та кредит: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2014 – 698с.
8. Рябініна Л.М. Теорія і практика кредитних відносин в Україні [Текст] / Рябініна Л.М. // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 1. – С. 26-28.
5. Савлук М.І. Гроші та кредит: навч. посібник [Текст] / М.І. Савлук. – К.: КНЕУ, 2006. – 744 с.
32. Селезень О.М. Факторинг - як метод управління дебіторською заборгованістю. [Текст] / О.М.Селезень// Вісник Сумського національного аграрного університету.- 2014– № 1– С. 45.
- 27.Синоверський Р. Л. Кредитування малого та середнього бізнесу: проблеми та перспективи. [Текст] / Р. Л. Синоверський // Економіка та держава. – 2016 – № 9 – С. 18-20.
10. Сутність кредиту та принципи кредитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua> – освітній портал.
9. Теоретичні основи кредитування. Принципи кредитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance-dom.ru> - Finance-dom: фінансово-інформаційний портал.
16. Що вигідніше : бути підприємцем чи юридичною особою? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tax-ua.it-blogs.com.ua>. – Податки та бізнес - сайт бізнес блогів.
20. Banco Popolare [Electronicresource] / Access: <http://www.bancobpmspa.com> - official site Banco Popolare.

49. Doing Business. Economy Rankings [Electronic resource]. – Access: <http://www.doingbusiness.org/rankings> - official site The World Bank
18. Small Business Administration [Electronic resource] / Access: <https://www.sba.gov>. – official site SBA.